

Ergen Ruh Sağlığının Anne ve Baba Katılımı Açıısından Yordanması Predicting Adolescent Mental Health In Terms of Mother and Father Involvement

Yaşar KUZUCU* Yalçın ÖZDEMİR**

Adnan Menderes Üniversitesi

Öz

Bu araştırmanın amacı 15–17 yaş arası ergenlerde anne ve baba katılımının ergen ruh sağlığını ne ölçüde yordadığını belirlemektir. Araştırmaya katılan 401 öğrenci, Türkiye'nin batısında yer alan orta büyüklükte bir şehirde eğitim veren 4 farklı liseden seçilmiştir. Verilerin analizinde Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı tekniği ve hiyerarşik regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, algılanan anne ve baba katılımı ile saldırganlık ve depresyon puanları arasında negatif yönde, yaşam doyumu ve benlik saygısı puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ayrıca regresyon analizi sonuçları, algılanan anne ve baba katılımının ergen ruh sağlığının anlamlı bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, anne ve baba katılımı ile ergen ruh sağlığı kapsamında başka araştırma ve uygulamalara da yol gösterecek bağlamda tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Baba katılımı, anne katılımı, ergenlik, ruh sağlığı.

Abstract

The purpose of this study is to determine at which level mother and father involvement factors predict mental health among 15-17 age adolescents. The sample of the study is consisted of 401 students from 4 high schools in a middle sized city in western Turkey. Data were analyzed by Pearson's product moment correlation coefficients and multiple regression analysis. The findings show that, perceived nurturant mothering and fathering had positive correlations with life satisfaction and general self worth, significant and negative correlation with depression and aggression scores. The results of multiple regression analysis have indicated that mother and father involvement is the significant predictors of mental health for adolescence. The results are discussed in the context of nurturant mothering, fathering and adolescence mental health providing a guide for future research and applications as well.

Keywords: Father involvement, mother involvement, adolescence, mental health.

Summary

Purpose

Over the past two or three decades, research on father involvement has advanced dramatically. With their changing role, fathers spend more time with their children and take more responsibility for child care than they did in the past. After father involvement in child care increased, father roles and paternal influences on the children development, which derived from caretaking, teaching and one on one interaction with a child, have been understood better

* Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı, yasarkuzucu@adu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı, yalcin.ozdemird@adu.edu.tr

then the before. There is now a substantial literature indicating the men's changing role both as a husband and as a father. Results of these studies reflect the importance of their involvement on their children's development. Father involvement is associated with well-being, positive socio-emotional development and lower rates of child internalizing and externalizing problems. Although recent studies have shown that men's role have been rapidly changing in child care research on paternal involvement on adolescent development within Turkish families is virtually nonexistent. So the purpose of this study is to determine at which level father involvement factors predict mental health among 15-17 age adolescents. The sample of the study is consisted of 401 students from 4 high schools in a middle sized city in western Turkey. To the students participated in the study, Beck Depression Scale, Aggression Scale, Life Satisfaction Scale, Self-Perception Profile for Children- General Self Worth Subscale have been used. Aggression Scale and Nurtenant Fathering Scales was adapted to Turkish Culture. Results of these studies reflect the importance of their involvement on their children's development.

Results

In this study predictive power of perceived father involvement was investigated after controlling affects of gender, family structure and mother involvement. So we examined how well do the father involvements predict adolescent's positive mental health indicators (self perception and life satisfaction) and negative mental health (aggression and depression), controlling for gender, family intact and mother involvement? In the regression equation, gender was entered first in the equation and then respectively, family intact, mother involvement and father involvement was added to this initial predictor. The research question was addressed by the R² change for the two equations. Using SPSS 15.0, data were analyzed by Pearson's product moment correlation coefficients and multiple regression analysis. The findings show that, nurtarant mothering/ fathering had significant and positive correlations with life satisfaction and general self worth, significant and negative correlation with depression and aggression scores. The results of multiple regression analysis have indicated that father involvement is the significant predictors of adolescent's positive mental health indicators (self perception and life satisfaction) and negative mental health (aggression and depression) after controlling for gender, family intact and mother involvement.

Discussion

Present study focused on a potentially developmentally important and protective factor for Turkish adolescents: father involvement. Adolescent's report of father involvement was associated with lower levels of depression and aggression. Fathers' involvement has been linked to positive mental health of adolescents (high level of life satisfaction and positive view of themselves). These results consistent with many research findings indicated that father involvement is positively correlated with children's overall life satisfaction, greater sense of social competence, higher levels of self-reported happiness and their experience of less depression, less psychological distress. Results showed that although father and mother involvement contributed significantly and independently to offspring mental health, father involvement had stronger effect. Encouraging fathers' involvement with their adolescent children might be promising way to tackle problems and improving to self esteem and life satisfaction.

Conclusion

Current study supported the relation between father involvement and its positive outcomes for adolescents. Our results suggest that in addition to mother involvement father involvement have important implications for child outcome. The examination of father involvement linked to adolescent positive and negative mental health is particularly important for counselors and educator in order to prepare effective father education programs. Study of father involvement has mainly been made by using cross-sectional data, so using longitudinal

data would provide a more complete picture for the changing father role and the effects of father involvement on the different developmental stages.

Giriş

Uzun yıllar çocuk gelişimi ve çocuğun sağlığında anne çocuk arasındaki ilişki temel alınmış (Bowlby, 1982), baba katılımına çok fazla yer verilmemiştir (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth, ve Lamb, 2000). Sosyal ve ekonomik değişimlerle, ebeveyn rolü ve ailede iş bölümü derinden etkilemiş (Evans, 1996), annenin evde oturup çocuk baktığı, babanın geçim sağlayıcı olduğu geleneksel aile yapısına bağlı kalmak zorlaşmıştır (Coltrane, 1995; Basow, 1992). Çalışan kadın oranındaki artış, babaların geçmişten gelen babalık modeli yerine, günün değerlerinden kaynaklanan bir babalık rolü oluşturmaya yol açmıştır (Daly, 1995). Geçmişteki toplumsal ve kültürel beklentiler babanın sadece çalışmasına ve evi geçindirmesine yönelik iken, bugün bu beklentiler çocuğun yaşantısına katılmasına yönelik hale gelmiştir. Değişen babalık rolüyle birlikte babanın çocuğun yaşamındaki önemi daha iyi anlaşılmış, çocuğun cinsel kimlik gelişimine (Basow, 1992), zihinsel gelişimine (Nugent, 1991) ve sosyo-duygusal gelişimine etkisi açık bir şekilde fark edilmiştir (Coltrane, 1990).

Çok sayıda araştırma bulgusu baba katılımının çocuk ruh sağlığı ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Babasızlığın çocuktaki mutsuzluk, suç, şiddet eğilimi (Blakenhorn, 1995; Çağlayan, 1989), durumluk ve sürekli kaygıyla ilişkili olduğu görülmektedir (Özdal, 2005). Babanın çocuğun yaşamına aktif katılımının ise çocukta düşük düzeyde stres (Harris, Furstenberg ve Marmer, 1998; Flouri, 2005) ve kaygıyla (Jorm, Dear, Rogers ve Christensen, 2003) saldırganlık, depresyon, yalan söyleme, antisosyal ve suça yönelik davranışlar gibi sorunların azlığıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Flouri ve Buchanan, 2002; King ve Sobolewski, 2006; Formoso, Gonzales, Barrera ve Dumka, 2007).

Anne ve babanın çocuğun gelişim sürecinde yer almasının çocuğa benzersiz katkısı olduğu, babanın özellikle olumsuz davranışlara karşı koruyucu, annenin ise olumlu davranışların gelişmesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Day ve Padilla-Walker, 2009; Williams ve Kelly, 2005; Hastings, Mcshane, Parker ve Ldha, 2007). Diğer yandan, babanın katılımının ruh sağlığının olumlu göstergeleriyle ilişkisini gösteren araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin baba katılımının çocukta mutluluk (Hwang ve Lamb, 1997; Amato, 1994) ve benlik saygısının gelişiminde önemli olduğu görülmektedir (Deutsch, Servis ve Payne, 2001). Anne ve babanın çocuk üzerinde farklı katkıları olduğunu ileri süren araştırmalara rağmen (Steinberg ve Skills, 2002; Barber ve Thomas, 1986), az sayıda çalışma bu konuyu araştırmıştır (örn; Flouri ve Buchanan, 2002; 2003a). Baba katılımının çocuğun gelişime katkısı olsa da, daha çok sorunlara karşı koruyucu olduğunu ileri süren tartışmalardan hareketle, baba katılımının hem sorunları önlemeye hem de olumlu ruh sağlığına etkisine birlikte bakılması önem taşımaktadır.

Artan önemine rağmen babanın önemine ilişkin çalışmaların, anneler ve aileler üzerine yapılan araştırmalarla ve duyulan gereksinimle karşılaştırıldığında yetersiz kaldığı (Flouri ve Buchanan, 2003a) ve çalışmaların daha çok bebek ve küçük çocuklar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Van Ijzendoorn ve De Wolff, 1997; Akende, 1994). Bu çalışmalardan hareketle, araştırmacının amacı ergenlik döneminde yaşanan depresyon ve saldırganlık gibi sorun alanlarının yanı sıra, ergenlerin benlik saygısı ve yaşam doyumu gibi ruh sağlığının olumlu göstergelerini, algılanan anne ve baba katılımı açısından değerlendirmektir.

Bu araştırmada, çocuğun cinsiyetinin baba katılımını etkilediği, babaların erkek çocuklarının yaşamına daha çok katıldığı (Harris ve Morgan, 1991) ve kızlarına oranla erkek çocuklarının gelişimine daha fazla katkı sağladıklarını gösteren araştırma sonuçları (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hoeffferth ve Lamb, 2000) dikkate alınarak cinsiyetin etkisi kontrol edilmiştir. Ayrıca boşanma ya da ayrı yaşamının çocukların ruh sağlığına olumsuz etkisi (Simon, Lin, Gordon, Conger ve Lorenz, 1999; Amoto, 1994) hesaba katılarak aile bütünlüğü

de kontrol değişkeni olarak alınmıştır. Anne ve babanın çocuğun yaşantısındaki önemini gösteren araştırmaların çok azında annenin etkisi kontrol edilmektedir (Parke, 2002). Oysa bir yandan babanın çocuk üzerinde anneden bağımsız etkisi olduğu ileri sürülmekte (Day ve Padilla-Walker, 2009) diğer yandan baba katılımının yüksek olduğu ailelerde anne katılımının da yüksek olduğu, bu nedenle anne katılımı dikkate alındığında baba katılımının gereksiz olup olmadığı tartışılmaktadır (Flouri ve Buchanan, 2003a). Bu tartışmalardan yola çıkılarak, daha sağlıklı sonuç elde etmek için bu çalışmada anne katılımının etkisi de kontrol edilmiştir.

Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırma genel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini lise öğrencileri oluşturmaktadır. Random (tesadüfi) örneklemeyle, Türkiye'nin batısında yer alan orta büyüklükte bir şehrin 4 farklı lisesinde öğrenim gören 9 (206, %41), 10 (194, %39) ve 11. (98, %20) sınıflardan 401 öğrenciyle çalışılmıştır. Öğrencilerin 200'ü (%50) anadolu, 93'ü (% 23) meslek, 108'i (% 27) düz lisede eğitim görmektedir. Yaş aralığı 15 ile 17 olup, yaş ortalaması 15,67'dir (ss=1,8). Öğrencilerin 230'u erkek (%57,4), 171'i (%42,6) kadındır. Ayrıca 27'sinin (%7,2) anne babası ayrı yaşamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçlarından Saldırganlık Ölçeği ile Baba Katılım Ölçeği çalışma kapsamında araştırmacılar tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Aşağıda uyarlama çalışmaları ve ölçekler hakkında bilgi verilmiştir.

Saldırganlık Ölçeği: İlk ergenlerde saldırgan davranışları ölçmeyi amaçlayan 11 maddelik bir ölçme aracıdır. Orpinas ve Frankowski (2001) tarafından geliştirilmiş olan ölçek, diğer öğrencilere karşı psikolojik ve fiziksel zarar vermeyi ölçmekte ve sözel ve fiziksel saldırganlık kadar öfkeyi de içermektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin öz değeri 1'den büyük iki faktöre sahip olduğunu göstermektedir. Birinci faktör 9 madde olup "fiziksel ve sözel şiddet" olarak isimlendirilmekte ve toplam varyansın %40,6'sını açıklamaktadır. "Öfke" olarak isimlendirilen ikinci faktör ise toplam varyansın ek olarak %'5ini açıklamaktadır. Doğrulayıcı faktör analizine (DFA) göre iki faktörlü yapı doğrulanmıştır. Maddelerin faktör yükleri fiziksel ve sözel saldırganlık için .54 ile .74, öfke için .63 ve .70 arasında değişmektedir. İki faktör arasındaki korelasyon .70 olarak hesaplanmıştır. Uyum değerlerinin yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir. Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanan iç tutarlık katsayıları ilk örneklem için .87, ikinci örneklem için .88 olarak hesaplanmıştır.

Saldırganlık Ölçeği'nin Uyarlama Çalışması

Ölçeğin faktör yapısının geçerliği için bu araştırmanın örneklem grubunda yer alan 401 lise öğrencisine uygulama yapılmıştır. Örneklemden elde edilen verilerin yeterli olup olmadığını belirlemek için hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi .85 olarak belirlenmiştir. Daha sonra Lisrel 8.3 (Jöreskog ve Sörbom, 1993) programı kullanılarak yapılan DFA ile ölçeğin özgün faktör yapısının Türk kültüründe geçerli olup olmadığına bakılmıştır. Verilerin sıralı veya kategorik değişken olarak kullanıldığı araştırmalarda Ağırlıklı En Küçük Kareler Toplamı ve Robust Maximum Likelihood yönteminin kullanılması önerilmektedir. Ayrıca bu tür durumlarda normal kovaryans matrisi ya da Pearson Momentler çarpımı yoluyla hesaplanmış korelasyon matrisinin kullanılması tavsiye edilmemektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993, 2000). Bu eleştiriler dikkate alınarak Asymptotic Kovaryans Matrisi hesaplanarak Ağırlıklı En Küçük Kareler yöntemi kullanılmıştır. DFA ile hesaplanan uyum değerleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1.
Özgün Modele İlişkin Uyum İndeksleri Değerleri

X^2/sd (180 / 44)	4.09
GFI (Goodness of Fit Index)	.97
AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index)	.95
RMSEA(Root Mean Aquare Error of Aproximation)	.08
CFI (Comparative Fit Index)	.92
IFI (Incremental Fit Index)	.92
NFI (Normed Fit Index)	.90
NNFI (Non-normed Fit Index)	.90

Kay Kare değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen uyum indeksi değeri 3'ün altında olması, uyumun iyi olduğunun göstergesidir (Şimşek, 2007). Bu çalışmada 3 üzerinde bulunmuştur. Kay Kare değerinin örneklem büyüklüğüne duyarlı olması durumunda, diğer uyum indeksleriyle beraber yorumlanması önerilmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1999). Ayrıca, Artık Ortalamaların Karekökü (RMSEA) değerinin .08'in altında olması, İyi Uyum İndeksi (GFI) ve Uyarlanmış İyi Uyum İndeksi (AGFI) değerlerinin .90'nın üstünde olması iyi bir uyumu göstermektedir (Şimşek, 2007). Tablo 1'deki değerlere bakıldığında, uyum değerlerinin yeterli düzeyde olduğu ve söz konusu yapıyı doğruladıkları söylenebilir. DFA'ya göre maddelerin standardize edilmiş Lambda, t, SH (Standat Hata) ve R² değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.
Maddeler, Standardize Edilmiş Lambda (λ), t, SH ve R²Değerleri

Maddeler	λ	t	SH	R ²
1. Kızdırmak için diğer öğrencilerle alay ettim.	.78	32.10	0.3	.62
2. Birine çok çabuk öfkelen dim.	.48	12.64	0.7	.23
3. Birisi bana vurduğunda karşılık verdim.	.77	29.87	0.4	.59
4. Diğer öğrencileri güldürmek için başka çocuklar hakkında olumsuz şeyler söyledim.	.62	18.92	0.6	.38
5. Diğer öğrencileri kavgaya etmeleri için teşvik ettim.	.66	21.75	0.5	.44
6. Diğer öğrencileri itekledim.	.74	27.79	0.4	.55
7. Çoğu zaman sinirliydim.	.51	13.82	0.7	.26
8. Öfkeli olduğum için fiziksel bir kavgaya girdim.	.68	22.89	0.5	.46
9. Birine tokat ya da tekme attım.	.84	40.84	0.3	.71
10. Diğer öğrencilere kötü isimler taktım.	.72	25.60	0.4	.52
11. Birini canını yakmakla ve dövmele tehdit ettim.	.80	33.49	0.3	.64

Tablo 2'deki R² değerlerine bakıldığında, örtük değişken tarafından maddelerde açıklanan varyansın .23 ile .71 arasında değiştiği ve bir çok maddede varyansın .40 üzerinde

olduğu görülmektedir. Tablo 2'deki t değerleri 12.64 ile 40.84 arasında yer almaktadır ve 2.56 yüksek değere sahip olmaları .01 düzeyinde anlamlı olduklarını göstermektedir. Elde edilen değerlerden, söz konusu 9 maddenin saldırganlık örtük değişkeninin güvenilir göstergeleri olduğu görülmektedir. R^2 ve t değerlerinde, 2. ve 7. maddenin diğer maddelerden daha düşük bir değere sahiptir. Orijinal çalışmada bu iki madde öfke adı altında ayrı bir faktör altında yer alsa da, ölçeği geliştiren yazarlar iki faktörün yüksek korelasyon göstermesinden yola çıkarak tek faktör olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedirler. Bu çalışmada da ölçek tek boyutlu olarak değerlendirilmiş ve analizler tek faktör üzerinden yapılmıştır. Tek faktörün öz değeri 4,5 olup, varyansın %44'ünü açıklamaktadır. İç tutarlılık katsayısının (Cronbach Alpha ile hesaplanan) .85 olduğu görülmüştür. Ölçüt geçerliğini belirlemek için Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen 45 maddelik Saldırganlık Envanteri kullanılmış ve iki ölçme aracı arasındaki ilişki .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek amacıyla on beş gün aryla 90 ergene iki uygulama yapılmıştır. Bu iki uygulama arasındaki korelasyon .84 ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır.

Baba Katılım Ölçeği: Babanın çocuğa duygusal desteğini belirlemek amacıyla Finley (1998) tarafından geliştirilen ölçek, dokuz maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 5'li likert üzerinde derecelenmekte olup, soruların içeriğine göre farklı ifadeler yer almaktadır (Oldukça çok –Hiç, Her zaman–Hiçbir zaman, Çok iyi–Çok kötü, Mükemmel–İyi değil). Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, yapılan iki çalışmada .88 ile .90 olarak bulunmuştur (Finley, 1998; Williams ve Finley, 1997). Finley ve Schwartz'ın (2004) yaptıkları açımlayıcı faktör analizi ölçeğin varyansın %69,4'ünü açıklayan ve öz değeri 6.24 olan tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Aynı çalışmada, maddelerin faktör yükleri .76 ve daha yukarı olup R^2 değerleri .57 ve .83 arasında değişmektedir. Doğrulamalı faktör analizinde elde edilen uyum değerlerinin yeterli olduğu belirlenmiştir.

Baba Katılım Ölçeği'nin Uyarlama Çalışması

Ölçeğin belirlenen faktör yapısının geçerliliğini test etmek için ölçek 401 lise öğrencisine uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygunluğunu belirlemek için hesaplanan KMO testi sonucu .90'dır. Ölçeğin özgün faktör yapısının Türk kültüründe geçerli olup olmadığını sınamak için Lisrel 8.3 programıyla yapılan DFA sonucunda orijinal ölçme modelinin doğrulandığı görülmüştür. Söz konusu modele ilişkin uyum değerleri Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3.

Özgün Modele İlişkin Uyum İndeksleri Değerleri

X^2 / sd (120 / 29)	3.43
GFI (Goodness of Fit Index)	.98
AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index)	.96
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	.09
CFI (Comparative Fit Index)	.95
IFI (Incremental Fit Index)	.95
NFI (Normed Fit Index)	.94
NNFI (Non-normed Fit Index)	.94

Tablo 3'deki uyum değerlerinin genel olarak yeterli düzeyde olduğu ve ölçeğin özgün yapısını doğruladıkları görülmektedir. DFA sonucuna göre ölçek maddelerinin standardize

edilmiş Lambda, t, SH (Standart Hata) ve R² (Açıklanan varyans) değerleri Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4.

Maddeler, Standardize Edilmiş Lambda (λ), t, SH ve R² Değerleri

Maddeler	λ	t	SH	R ²
1. Sence baban baba olmaktan ne kadar hoşlanıyor?	.87	53.23	0.2	.76
2. Desteğine gereksinim duyduğunda baban sana bu desteği sağlar mı?	.86	44.25	0.3	.73
3. Baban senin gereksinimlerini karşılamak için yeteri kadar istekli midir?	.80	33.80	0.3	.64
4. Babana sırlarını paylaşabileceğin biri olarak güvenebileceğini düşünüyor musun?	.75	29.39	0.4	.56
5. Baban seninle birlikte etkinliklere katılır mı?	.66	23.35	0.5	.44
6. Babana duygusal olarak ne kadar yakınsın?	.76	30.64	0.4	.57
7. Babanla nasıl anlaşırırsınız?	.88	53.97	0.2	.77
8. Genel olarak babanı nasıl değerlendirirsin?	.84	44.83	0.3	.71
9. Gün içindeki düşünce ve duygularının üzerinde babanın varlığını ve etkisini ne kadar hissedersin?	.51	13.97	0.7	.36

Tablo 4’deki R² değerlerine bakıldığında, örtük değişken tarafından maddelerde açıklanan varyans miktarının .36 ile .77 arasında değiştiği ve bir çok maddede açıklanan varyansın .50’nin üzerinde olduğu görülmektedir. Elde edilen t değerlerden, söz konusu 9 maddenin baba katılımı örtük değişkeninin güvenilir göstergeleri olduğu anlaşılmaktadır. Madde 9’a ilişkin değerlerin diğer maddelere oranla daha düşük olmasının, bu maddenin katılımcılar tarafından daha zor anlaşılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tek faktörün öz değeri 4,9 olup, varyansın %54’ünü açıklamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının (Cronbach Alpha ile hesaplanan) .88 olduğu görülmüştür. Benzer ölçekler geçerliği için Denollet, Smolderen, van den Broek ve Pedersen (2006) tarafından geliştirilen Anne Baba Stilleri Ölçeğinin “Baba Uzaklığı” alt boyutu kullanılmış ve iki ölçek puanları arasında .01 düzeyinde anlamlı ($r=-.60$) ilişki bulunmuştur. Söz konusu değer, Baba Katılımı Ölçeği’nin geçerliğine dair kanıt olarak değerlendirilebilir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek için ölçek 90 ergene iki hafta aryla iki kez uygulanmıştır. Bu iki uygulama arasındaki korelasyon .92 ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır.

Anne Katılım Ölçeği: Anne katılımını ölçmek için alan yazındaki benzer uygulamalardan hareketle (Flouri, Buchanan ve Bream, 2002; Flouri ve Buchanan, 2002, 2003a; Day ve Padilla-Walker, 2009) yönergesi değiştirilerek baba katılım ölçeğinin soruları kullanılmıştır. Tek faktörün öz değeri 4,9 olup, varyansın %54’ünü açıklamaktadır. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır.

Beck Depresyon Ölçeği: BDÖ, Depresyon çalışmalarında sık kullanılan 21 maddelik bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Tegin (1980) tarafından üniversite öğrencileri üzerinden iki yarım test ve test tekrar test yöntemi ile yapılan çalışmada güvenilirlik katsayıları sırayla $r=.78$ ve $r=.65$ olarak belirlenmiştir. On dört-yirmi yaşları arasında 146 öğrenci üzerinde yapılan bir başka çalışmada da, BDÖ’nin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı $r=.73$ olarak bulunmuştur (Şahin, Batıgün ve Uğurtaş, 2002).

Yaşam Doyumu Ölçeği: Bireylerin yaşam doyumu düzeylerini belirlemek amacıyla Diener ve diğerleri (1985) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlaması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçek 5 maddeden oluşmaktadır ve her madde için “hiç uygun değil” ile “çok uygun” arasında değişmek üzere 1’den 7’ye kadar seçenekler sunulmuştur. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları sonucunda; test-tekrar test güvenilirliği .85, madde-test korelasyonları ise .71 ile .80 arasında hesaplanmıştır.

Genel Öz-Değer: Benlik saygısı Çocuklar İçin Benlik Algısı Profili içinde yer alan Genel Öz-Değer alt ölçeği ile değerlendirilmiştir. Harter (1985) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye uyarlaması Şekercioğlu (2009) tarafından yapılan ölçek kişinin kendisinden hoşlanıp hoşlanmadığı hakkındaki yargıyı ortaya koymayı amaçlayan altı maddeden oluşmaktadır. Orijinal ölçeğin dört örneklem için Cronbach Alfa analizine dayalı olarak hesaplanan iç tutarlık güvenilirlikleri .78 ile .84 arasında değişmektedir. Uyarlama çalışmasında iki örneklemden elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları .73 ve .75, test-tekrar test güvenilirliği ise .75 olarak hesaplanmıştır (Şekercioğlu, 2009).

Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları lise öğrenimi gören 450 katılımcı üzerinde gönüllülük esasına uygun olarak uygulanmıştır. Uygulama sonucunda 171'i kız, 230'u erkek olmak üzere toplam 401 öğrenci veri toplama araçlarını tam olarak cevaplamışlardır. Çalışma 2009-2010 eğitim öğretim yılının bahar döneminde yapılmıştır. Ölçme araçlarını uygulama süresi yaklaşık bir ders saati (40 dakika) olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizleri

Katılımcılar soruların cevaplarını optik forma işaretlemişlerdir. Veriler korelasyon ve çok yönlü hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Ruh sağlığı değişkenleri (depresyon, saldırganlık, benlik saygısı ve yaşam doyumu) ile anne ve baba katılımı arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığına Pearson Korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Ayrıca cinsiyet, aile bütünlüğü, anne ve baba katılımının ruh sağlığını ne oranda yordadığını belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır

Bulgular

Ölçeklerin Birbirleriyle Korelasyonlarına İlişkin Bulgular

Değişkenler arasındaki ilişkileri görmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Anne katılımı, baba katılımı, depresyon, saldırganlık, yaşam doyumu ve benlik saygısı değişkenleri arasındaki korelasyonlar ile ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5

Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyonlar, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1) Anne Katılımı	-					
(2) Baba katılımı	.25**	-				
(3) Depresyon	.22**	.25**	-			
(4) Saldırganlık	.18**	.28**	.39**	-		
(5) Yaşam doyumu	.37**	.45**	-.45**	.22**	-	
(6) Benlik saygısı	.14**	.25**	-.49**	.15**	.46**	-
Ortalama	1.87	2.19	1.69	1.80	4.97	2.74
SS	0.72	0.80	0.44	0.85	1.28	0.49

N=401, **p<.01

Tablo 5'deki, Anne Katılımı Ölçeği ve Baba Katılımı Ölçeğinden alınan puanlarla Depresyon, Saldırganlık, Yaşam Doyumu ve Genel Öz Değer puanları arasındaki ilişkilerin p<.01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre tüm ruh sağlığı değişkenlerinin baba katılımı ile ilişkisi anne katılımı ile ilişkisinden daha yüksektir.

Ruh Sağlığının Yordanmasına İlişkin Bulgular

Cinsiyet, aile bütünlüğü ve anne katılımının etkisini kontrol ederek baba katılımının hem depresyon ve saldırganlık gibi negatif ruh sağlığı hem de yaşam doyumu ve benlik saygısı gibi pozitif ruh sağlığı göstergelerini yordayıcı gücünü belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan hiyerarşik regresyon analizinin sonuçları Tablo 6'de gösterilmektedir.

Tablo 6

Hiyerarşik Regresyon Analizi: Cinsiyet, Aile Yapısı, Anne Katılımı ve Baba Katılımının Depresyon, Saldırganlık, Yaşam Doymu ve Benlik Saygısını Yordaması

	β	SE	t	R	R ²	R ² deę.	F deęişim
Depresyon							
Aşama 1				.006	.000	.000	.013
Cinsiyet	.006	1.00	.115				
Aşama 2				.038	.001	.001	.534
Aile bütünlüğü	.038	2.06	.731				
Aşama 3				.238	.061	.055	21.67**
Anne katılımı	-.238	.074	-4.66***				
Aşama 4				.363	.132	.075	31.85**
Baba katılımı	.297	.072	-.565***				
Saldırganlık							
Aşama 1				.145	.021	.021	7.79**
Cinsiyet	.145	1.00	- 2.79**				
Aşama 2				.158	.025	.004	1.56
Aile bütünlüğü	.089	2.03	1.25				
Aşama 3				.247	.061	.036	13.97***
Anne katılımı	-.117	.074	-3.73***				
Aşama 4				.362	.131	.070	29.15***
Baba katılımı	-.288	.073	-5.40***				
Yaşam Doymu							
Aşama 1				.128	.017	.017	6.26**
Cinsiyet	.128	.680	2.50*				
Aşama 2				.130	.017	.000	.132
Aile bütünlüğü	.019	1.40	.550				
Aşama 3				.380	.144	.127	54.86***
Anne katılımı	.361	.048	7.40***				
Aşama 4				.563	.317	.173	92.96***
Baba katılımı	.451	.044	9.64***				
Benlik Saygısı							
Aşama 1				.078	.006	.006	2.19
Cinsiyet	-.078	.359	-1.48				
Aşama 2				.080	.006	.000	.073
Aile bütünlüğü	-.014	.723	.271				
Aşama 3				.177	.031	.025**	9.18**
Anne katılımı	.160	.027	3.03**				
Aşama 4				.342	.121	.086**	34.23
Baba katılımı	.316	.026	5.851***				

N=401, p<.001*** p<.01** p<.05*

Regresyon denkleminde ilk aşamada depresyon bağımlı değişken olarak alınmış ve denklem cinsiyet, aile bütünlüğü, anne ve baba katılımının depresyonla ilişkisini araştırmaya yönelik formüle edilmiştir. İlk basamakta denkleme cinsiyet sokularak açıkladığı varyans istatistiksel olarak kontrol edilmiştir. İkinci basamakta aile bütünlüğü, üçüncü basamakta anne katılımı eklenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, ilk kontrol değişkeni olan cinsiyet ($\beta=-.006$, $t(401)=-.115$ $p>.05$) ve ikinci kontrol değişkeni aile bütünlüğü ($\beta=-.038$, $t(401)=-.731$ $p>.05$) depresyonla ilişkili bulunmamıştır. Buna göre erkeklerin kızlara, anne babası bir arada olanların da ayrı olanlara oranla depresyon yakınmalarında azalma görünmemektedir. Anne katılımı ($\beta=-.23$, $t(401)=-4.66$ $p<.001$) depresyonla negatif yönde anlamlı bir ilişki göstermiştir. Buna göre anne katılımını yüksek algılayan ergenlerin depresyon yakınmalarında azalma görülmektedir. Bu değişken toplam varyansın %5,5'ini açıklamıştır ($F(1, 401) 21.67$, $p<.001$). Cinsiyet, aile bütünlüğü ve anne katılımı kontrol edildikten sonra baba katılımı denkleme girmiştir. Baba katılımı ($\beta=-.29$, $t(401)=-.565$ $p<.001$) depresyonla negatif yönde anlamlı ilişki göstermiştir. Buna göre baba katılımını yüksek olarak algılayan ergenlerin depresyon yakınmalarında azalma görülmektedir. Baba katılımı ($F(1, 401)=31.85$, $p<.001$) ilave olarak varyansın %7,5'ini açıkladığı için toplam varyans %13,2'ye çıkmıştır.

Saldırganlığın yordandığı regresyon denkleminin sonuçlarına göre, ilk kontrol değişkeni olan cinsiyet ($\beta=-.14$, $t(401)=-2.79$ $p<.01$) saldırganlıkla negatif yönde anlamlı ilişki göstermektedir. Buna göre cinsiyetin erkek olmasının saldırgan davranışlarla olumlu yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bunun üzerine cinsiyeti anne ve baba katılımıyla çarparak iki tane çift yönlü etkileşim değişkeni elde edilmiş ve bu değişkenler cinsiyet, aile bütünlüğü, anne ve baba katılımı değişkenleriyle birlikte regresyona sokulmuştur. Ne anne katılımı ve saldırganlık arasındaki ilişki, ne de baba katılımı ve saldırganlık arasındaki ilişki erkekler için kızlardan daha güçlü bulunmuştur (sırasıyla; $t=1.38$, $sd=365$, $p>.05$ ve $t=.37$, $sd=361$, $p>.05$). İkinci kontrol değişkeni aile bütünlüğü ($\beta=.089$, $t(401)=1.74$ $p>.05$) saldırganlıkla ilişkili bulunmamıştır. Anne katılımı ($\beta=-.11$, $t(401)=-2.27$ $p<.001$) saldırganlıkla negatif yönde anlamlı bir ilişki göstermiştir. Buna göre anne katılımını yüksek algılayan ergenlerin saldırganlık yakınmalarında azalma görülmektedir. Bu değişken toplam varyansın %6'sını açıklamıştır ($F(1, 401) 21.67$, $p<.001$). Baba katılımı ($\beta=-.29$, $t(401)=-5.40$ $p<.001$) saldırganlıkla negatif yönde anlamlı ilişki göstermiştir. Baba katılımının denkleme girmesiyle ($F(1, 401)=31.85$, $p<.001$) açıklanan toplam varyans %13,1'e çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle baba katılımının ilave olarak varyansın %7'sini açıkladığı tespit edilmiştir.

Yaşam doyumunun bağımlı değişken olarak alındığı regresyon analizi sonucuna göre, ilk kontrol değişkeni olan cinsiyet ($\beta=-.12$, $t(401)=2.50$ $p<.05$) yaşam doyumunu ile anlamlı ilişki göstermektedir. Buna göre erkek öğrencilerin yaşam doyumunun kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyeti anne ve baba katılımıyla çarparak iki tane çift yönlü etkileşim değişkeni elde edilmiş ve bu değişkenler cinsiyet, aile bütünlüğü, anne ve baba katılımı değişkenleriyle birlikte regresyona sokulmuştur. Ne anne katılımı ve saldırganlık arasındaki ilişki, ne de baba katılımı ve saldırganlık arasındaki ilişki erkekler için kızlardan daha güçlü bulunmuştur (sırasıyla; $t=3$ $sd=367$, $p>.05$ ve $t=.76$, $sd=366$, $p>.05$). İkinci kontrol değişkeni aile bütünlüğü ($\beta=.019$, $t(401)=.370$ $p>.05$) yaşam doyumuyla ilişkili bulunmamıştır. Üçüncü kontrol değişkeni olan anne katılımı ($\beta=-.36$, $t(401)=7.40$ $p<.001$) yaşam doyumuyla anlamlı bir ilişki göstermiştir. Buna göre anne katılımını yüksek algılayan ergenlerin yaşam doyumlarında artış görülmektedir. Bu değişken toplam varyansın %12,7'sini açıklamıştır ($F(1, 401) 54.86$, $p<.001$). Cinsiyet, aile bütünlüğü ve anne katılımı kontrol edildikten sonra denkleme giren baba katılımı ($\beta=.45$, $t(401)=9.64$ $p<.001$) yaşam doyumuyla anlamlı ilişki göstermiştir. Baba katılımının ($F(1,401)=92.96$, $p<.001$) varyansın %17,3'ünü açıkladığı, baba katılımı ile birlikte açıklanan toplam varyansın yaklaşık %32'ye çıktığı tespit edilmiştir.

Benlik saygısının bağımlı değişken olarak alındığı regresyon sonucuna göre, kontrol değişkenleri arasında sadece anne katılımının yordayıcı gücünün anlamlı olduğu görülmektedir. İlk kontrol değişkeni olan cinsiyet ($\beta=-.07$, $t(401)=-1.48$ $p>.05$) ile ikinci kontrol değişkeni aile bütünlüğü ($\beta=-.014$, $t(401)=-.271$ $p>.05$) benlik saygısı ile anlamlı ilişki göstermemektedir.

Anne katılımı ise ($\beta=-.36$, $t(401)=7.40$ $p<.001$) benlik saygısı ile anlamlı ilişki göstermiştir. Anne katılımını yüksek algılayan ergenlerin benlik saygılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu değişken toplam varyansın %2,5'ini açıklamıştır ($F(1, 401) 9.18$, $p<.01$). Kontrol değişkenlerinden sonra baba katılımı denkleme girmiştir. Baba katılımı ($\beta=.45$, $t(401)=9.64$ $p<.001$) benlik saygısı ile anlamlı ilişki göstermiştir. Baba katılımının denkleme girmesiyle ($F(1,401)=34.23$, $p<.001$) açıklanan toplam varyansın %12'ye çıktığı görülmüş ve bu değişkenin tek başına varyansın %9'unu açıkladığı belirlenmiştir.

Tartışma

Bu araştırmanın amacı algılanan anne ve baba katılımının ergen ruh sağlığının hem depresyon ve saldırganlık gibi negatif hem de yaşam doyumu ve benlik saygısı gibi pozitif göstergeleriyle ilişkisinin araştırılmasıdır. Söz konusu ilişkileri inceleyebilmek amacıyla kullanılan ölçme araçlarından "Baba Katılım Ölçeği" ve "Saldırganlık Ölçeği" Türk kültürüne uyarlanmıştır. Uyarlama çalışması sonuçları her iki ölçeğin orijinal çalışmayla tutarlı bir şekilde yeterli geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Baba katılım ölçeğinin yönergesi değiştirilerek anne katılım ölçeği olarak kullanılmış ve Baba Katılım Ölçeği ile benzer geçerlik ve güvenilirlik kanıtları elde edilmiştir.

Yapılan korelasyon analizi sonuçları, baba katılımının bütün kriter değişkenleriyle ilişkisinin anne katılımına oranla daha fazla olduğunu göstermektedir. Anne ve baba katılımının ergen depresyonu ve saldırganlığı ile birlikte ergen yaşam doyumu ve benlik saygısı üzerindeki etkisini değerlendirmek için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ergenler tarafından algılanan anne ve baba katılımındaki artış, ergen depresyon ve saldırgan davranışlarında düşüşe, ergenin yaşam doyumu ve benlik saygısındaki artışa eşlik etmektedir. Anne ve baba katılımının birbirlerinden bağımsız olarak ve anlamlı düzeyde yordayıcı oldukları görülse de, baba katılımın etkisinin anne katılımından daha güçlü olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, algılanan baba katılımının olumlu ruh sağlığı değişkenlerinden olan yaşam doyumu ve benlik saygısı ile olumsuz ruh sağlığı değişkenlerinden olan depresyon ve saldırganlık puanlarındaki varyansı açıklama oranı, algılanan anne katılımının etkisinden daha yüksek bulunmuştur.

Yaşam doyumunun kriter alındığı regresyon analizi sonuçlarında, hem anne hem de baba katılımının etkisi belirgindir. Bununla birlikte, baba katılımın anne katılımına oranla yaşam doyumunu daha fazla yordadığı görülmektedir. Sonuçlar, baba katılımı yüksek olan çocukların psikolojik iyi oluşlarının (Flouri ve Buchanan, 2003b) ve genel yaşam doyumlarının yüksek olduğunu gösteren araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir (Amato, 1994; Flouri ve Buchanan, 2002; Finley, ve Schwartz, 2007). Ayrıca, ergenlerin psikolojik uyumları üzerinde baba katılımının anne katılımından daha önemli olduğunu gösteren araştırma sonuçlarıyla da tutarlıdır (Vazsonyi, 2004; Williams ve Kelly, 2005). Benzer araştırma sonuçlarına rağmen baba katılımının ergenlerin yaşam doyumunda anne katılımından neden daha etkili olduğuna ilişkin alan yazında yeterli açıklamaya rastlanmamıştır. Bu eksikliği gidermeye yönelik yeni araştırmaların yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada baba katılımı yüksek olan ergenlerin daha az saldırganlık gösterdiği bulunmuştur. Bu sonuçla paralel olarak, baba katılımı yüksek olan çocukların akran ilişkilerinde daha az çatışma ve saldırganlık, daha yüksek sosyal beceri (Dubowitz ve diğ., 2001) ve olumlu arkadaşlık özellikleri taşıdıkları (Updegraff, McHale, Crouter ve Kupanoff, 2001), bir sorunla karşılaştıklarında o sorunu daha iyi ele aldıkları (Mischel, Shoda ve Peake, 1988), problem çözmede daha başarılı oldukları (Easterbrooks ve Goldberg, 1984) ve bunların sonucu olarak akranları ile daha iyi ilişkilerinin olduğu bilinmektedir (Ducharme, Doyle, ve Markiewicz, 2002). Babaları tarafından yabancı oldukları durumlarda atılgan davranmaları, risk almaları ve kendilerini savunmaları için teşvik edildikleri görülmektedir (Le Camus, 1995). Ayrıca doğumundan itibaren farklı ebeveyn tarzlarını görmesi çocuğun farklı tipteki insanlarla daha iyi ilişki kurmasına ve

yeni koşullara daha kolay uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır (Ehrensaft, 1987).

Benlik saygısı kriter olarak alındığında baba katılımı anne katılımının üzerinde anlamlı bir katkı yapmaktadır. Nitekim çocuklarının yaşamına aktif katılan babaların ilgisi çocuklar tarafından fark edilmekte ve babaları tarafından kabul edildikleri ve sevildiklerinin bir göstergesi olarak algılanmakta, bu olumlu algının da beraberinde benlik saygısını arttırdığı görülmektedir (Culp, Schadle, Robinson ve Culp, 2000; Deutsch, Servis ve Payne, 2001). Ergenlik döneminde akran kabulü ve ilgisinin önemi bilinmekle birlikte, algılanan anne ve baba desteğinin ergen ruh sağlığında önemini koruduğu gözlenmektedir (Rigby, 2000).

Sonuçlar baba katılımı yüksek olan ergenlerin depresyon düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermektedir. Anne katılımı ergenlerin depresyon düzeyleri üzerinde etkili olmakla birlikte, baba katılımının etkisinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Baba katılımı ve ergenlerin iyi oluşları ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkileri araştıran çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur. Çok sayıda çalışmada baba katılımı ile daha az depresyon yaşama arasında olumlu bir ilişki olduğu gösterilmiştir (örn; Dubowitz ve diğ., 2001; Formoso, Gonzales, Barrera ve Dumka, 2007).

Bu çalışmada elde edilen bulgular, babaların erkek çocuğun yaşamında daha önemli olduğunu gösteren araştırma sonuçlarını (Cabrera ve diğ., 2000) destekler nitelikte değildir. Bu sonuç araştırmada yer alan ergen babalarının hem kız hem de erkek çocuklarının yaşamına birbirine yakın oranda katıldığı ve katkı yaptığı şeklinde yorumlanabilir. Benzer şekilde aile bütünlüğünün çocuk ve ergen ruh sağlığını olumsuz etkilediğini gösteren araştırma sonuçlarından (Simon ve diğ., 1999) farklı olarak, ayrı anne babaların çocuklarında baba katılımının araştırmada değerlendirilen ruh sağlığı değişkenleriyle ilişkisi, anne babası bir arada yaşayan çocuklardan daha düşük çıkmamıştır. Buna göre anne baba ayrılığından sonra baba katılımının ve bunun çocuk üzerindeki olumlu etkisinin devam ettiği söylenebilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, baba katılımının hem negatif davranışlara karşı koruyucu (Day ve Padilla-Walker, 2009) hem de pozitif davranışların gelişmesiyle ilişkili olduğunu gösteren (Russell, 1982; Coltrane, 1990) araştırma sonuçlarıyla tutarlı olup, baba ve ergen çocuk ilişkisinin önemini göstermektedir.

Artan önemine rağmen babalık rolüne ilişkin çalışmaların, anneler üzerine yapılan araştırmalarla ve duyulan ihtiyaçla karşılaştırıldığında yetersiz kaldığı görülmektedir (Kuzucu, 2011). Baba katılımının depresyon ve saldırganlık gibi olumsuz ruh sağlığı kriterleriyle olduğu kadar, yaşam doyumu ve benlik saygısı gibi olumlu ruh sağlığı değişkenleriyle de ilişkili bulunması, babanın çocuğun psikolojik gelişimine çok yönlü katkısını ortaya oymaktadır. Daha açık bir anlatımla, babanın ergen çocuğuyla birlikte vakit geçirip onun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmasının, güvene dayalı yakın bir ilişki kurup onu desteklemesinin duygusal olarak hem koruyucu hem de geliştirici rol oynadığı görülmektedir.

Sonuç

Babanın çocuğun gelişimindeki önemini ortaya koyan çok sayıda araştırmaya rağmen, babalar annelere oranla çocukların duygusal ve davranışsal sorunlarının araştırılmasına (Phares, Lopez, Fields, Kamboukos ve Duhig, 2005) ve aile danışmanlığına daha az katılmaktadır (Lee, 2006). Çocuk odaklı terapilere anne babanın birlikte katılması, ebeveynler arasındaki çatışma ve çocuğu da etkileyen evlilik sorunları üzerinde çalışmaya imkân vermekte (Carr, 1998) ve çocuğun terapiden kazandığı yararı arttırmaktadır (Burns, Hoagwood ve Mrazek, 1999). Benzer şekilde, babanın anne baba eğitime katılımı, çalışmanın verimini arttırmakta, ebeveynler arasındaki işbirliğini ve ortak disiplini geliştirmekte ve çocuğun ihtiyaç duyduğu becerileri kazanmasını kolaylaştırmaktadır (Phares, Fields ve Binitie, 2006; Bagner ve Eyberg, 2003). Bu olumlu etkilerine rağmen, babaların anne baba eğitimi çalışmalarına sadece %20 oranında katıldığı görülmektedir (Budd ve O'Brien, 1982). Bu çalışmanın sonuçları, psikolojik danışmanların hem çocuk ve ergen

odaklı çalışmalarda hem de aile danışmanlığı ve rehberliği çalışmalarında, anneyle birlikte baba katılımını sağlamaya çalışmasının yardım süreci açısından önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca ülkemizde psikolojik danışma uygulamalarında anne ve babanın yardım çalışmalarına katılımı ve bunun sürece etkisini gösteren çalışmaların olmadığı dikkate alındığında, konuyla ilgili araştırma yapılması alana önemli bir katkı sağlayacaktır.

Babalara yönelik önleyici ve gelişimsel yaklaşıma dayalı eğitim ve rehberlik çalışmaları da giderek artmaktadır (Fagan ve Hawkins, 2001; Cowan, Cowan, Pruett, Pruett ve Wong, 2009). Bu çalışmanın sonuçları, psikolojik danışmanların, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmaları ve çocuklarının gelişimlerini desteklemeleri için babalara yönelik okullarda, rehberlik ve araştırma merkezlerinde ve halk eğitim merkezlerinde uygulayabilecekleri yetişkin eğitim programları hazırlamalarında yararlı olabilir.

Baba katılımı ile ilgili yurt dışında yapılmış çok sayıda araştırma varken, ülkemizde babaların çocuklarıyla etkileşimleri hakkında çok az sayıda çalışma vardır (örn; Evans, 1996; Yılmazçetin, 2003). Buradan hareketle ülkemizde baba katılımının nitel ve nicel olarak değerlendirilmesine dönük araştırmalar yapılabilir. Bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda baba katılımı çalışılırken zihinsel ve fiziksel gelişim gibi çocuğun farklı gelişim alanlarına etkisi ve bu etkinin çocukluktan ergenliğe seyrine bakılabilir. Ayrıca gelecek araştırmalarda baba katılımını kolaylaştıran ve zorlaştıran faktörler araştırılabilir.

Yukarıda da tartışıldığı gibi baba katılımının, suça yönelik davranışlar, saldırganlık, depresyon, yalan söyleme gibi birçok sorunun ortaya çıkmasında önleyici rol oynadığı bulunmuştur (Flouri ve Buchanan, 2002; King ve Sobolewski, 2006). Daha da önemlisi baba katılımı uzun dönemde bu koruyucu etkisini sürdürmektedir. Örneğin, Flouri ve Buchanan (2003b) tarafından yedi yaşındaki baba katılımının ergenlikte uyum sorunlarını önleyici etkisinin olduğu, 16 yaşındaki baba katılımı ile yetişkin bayanlarda daha az stres yaşama arasında ilişki olduğu gösterilmiştir. Bu bulgular baba katılımı ile ilgili olarak uzun dönemli boylamsal çalışmalar yapılmasının önemini ortaya koymaktadır. Nitekim algılanan anne ve baba katılımının ergen ruh sağlığının anlamlı bir yordayıcısı olduğunu gösteren bu kesitsel araştırmada her ne kadar yordama kelimesi kullanılsa da konuyla ilgili gerçek anlamda nedensellik ortaya koymak için boylamsal çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Bu araştırmada kullanılan Anne Katılım Ölçeğinin araştırmanın sınırlıklarından biri olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, anne ve baba katılımını eşit bir şekilde değerlendirecek tek bir ölçme aracı bulunmamakta (Day ve Padilla-Walker, 2009) ve bu sorunu gidermeye yönelik yeni çalışmaların yapılmasına gereksinim duyulmaktadır. Ayrıca bundan sonraki çalışmalarda, anne baba ayrılığı durumunda baba katılımının ergen ruh sağlığına etkileri araştırılırken daha büyük bir örneklem grubu üzerinde çalışılmasının yararlı olacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Akende, A. (1994). What meaning and effect does fatherhood have in child development? *Early Child Development and Care*, 10, 52-58.
- Amato, P. R. (1994). Father-child relations, mother-child relations, and offspring psychological well-being in early adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 1031-1042.
- Amato, P. R., & Rivera, F. (1999). Paternal involvement and children's behavior problems. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 375-384.
- Bagner, D. M. & Eyberg, S. M. (2003). Father involvement in parent training: When does it matter? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 32, 599-605.
- Barber, B.K., & Thomas, D.L. (1986). Dimensions of father's and mother's supportive behavior: The case for physical affection. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 783-794.

- Basen, M. J., Morris, P. B., & Rogers, C.S. (1992) Identity consequences of attachment 10 mother and fathers among late adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 2, 187-204.
- Basow, J. (1992). *Gender Stereotypes and Roles*. **Belmont, CA:** Wadsworth Publishing Company.
- Blankenhorn, D. (1995). *Fatherless America: Confronting our most urgent social problem*. USA: Pennsylvania Harper Collins Publishers.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52, 664-678.
- Budd, K. S., & O'Brien, T. P. (1982). Father involvement in behavioral parent training: An area in need of research. *Behavior Therapist*, 5, 85-89.
- Burns, B. J., Hoagwood, K., & Mrazek, P. J. (1999). Effective treatment for mental disorders in children and adolescents. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2, 199-254.
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71, 127-136.
- Carr, A. (1998). The inclusion of fathers in family therapy: A research based perspective. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 20, 371-383.
- Coltrane, S. (1990). Birth timing and division of labor in dual-earner families. *Journal of Family Issues*, 11(2), 157-181.
- Coltrane, S. (1995). *The future of fatherhood: Social, demographic and economic influence on men's family involvement*. In W. Marsiglio, *Fatherhood contemporary theory, research and social policy*. Thousand Oaks, California Sage.
- Cowan, P. A., Cowan, C. P., Pruett, M. K., Pruett, K., & Wong, J. J. (2009). Promoting Fathers' Engagement With Children: Preventive Interventions for Low-Income Families. *Journal of Marriage and Family*, 71(3), 663-679.
- Culp, R. E., Schadle, S., Robinson, L., & Culp, A. M. (2000). Relationships among paternal involvement and young children's perceived self-competence and behavioral problems. *Journal of Child and Family Studies*, 9(1), 27-38.
- Çağlayan, F. A. (1989). "Üç-altı yaş grubundaki çocukların baba yoksunluğunda ve yokluğunda gösterdikleri davranış bozukluklarının incelenmesi." Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Daly, K. (1995) Reshaping Fatherhood. *Journal of Family Issues*, 14(4), 510-530.
- Day, R.D., & Padilla-Walker, L.M. (2009). Mother and Father Connectedness and involvement during early adolescence. *Journal of Family Psychology*, 23(6), 900-904.
- Denollet, J., Smolderen K.G.E., Broek, K.C. van den, & Pedersen, S.S. (2007). The 10 item remembered relationship with parents (RRP10) scale: Two factor model and association with adult depression. *Journal of Affective Disorders*, 100, 179-189
- Deutsch, F. M., Servis, L. J., & Payne, J. D. (2001). Paternal participation in child care and its effects on children's self-esteem and attitudes toward gendered roles. *Journal of Family Issues*, 22, 1000-1024.
- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J.,..... Runyan, D.K. (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment*, 6, 300-309.
- Ducharme, J. Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2002). Attachment security with mother and father: Association with adolescents' reports of interpersonal behavior with parents and peers. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19, 203-231.
- Easterbrooks, M. A. & Goldberg, N. A (1984). Toddler development in the family impact of father involvement and parenting characteristics. *Child Development*, 55, 710-752.

- Ehrensaft, D. (1987). *Parenting together men and women sharing the care of their children*. New York: Free Press.
- Evans, C. (1996). "Düşük sosyo-ekonomik örneklemlili Türk babaların rollerine yönelik tutumları ve katılımları." Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Fagan, J., & Hawkins, A. J. (2001). *Clinical and educational interventions with fathers*. Binghamton, NY: Haworth Clinical Practice Press.
- Finley, G. E. (1998). Parental age and parenting quality as perceived by late adolescents. *Journal of Genetic Psychology*, 159, 505-506.
- Finley, G. E., & Schwartz S. J. (2007). Father involvement and long-term young adult outcomes: the differential contributions of divorce and gender. *Family Court Review*, 45(4), 573-587.
- Finley, G. E., & Schwartz S. J. (2004). The father involvement and nurturant fathering scales: retrospective measures for adolescent and adult children. *Educational and Psychological Measurement*, 64(1), 143-164.
- Flouri, E. & Buchanan, A. (2002). Life satisfaction in teenage boys: The moderating role of father involvement and bullying. *Aggressive Behavior*, 28, 126-133.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2003a). The role of father involvement and mother involvement in adolescents' psychological well-being. *British Journal of Social Work*, 33(3), 399-406.
- Flouri, E., & Buchanan, A. (2003b). The role father involvement children's later mental health. *Journal of adolescence*, 26, 63-68.
- Formoso, D., Gonzales, N. A., Barrera, M., & Dumka, L. E. (2007). Interparental relations, maternal employment, and fathering in Mexican American families. *Journal of Marriage and Family*, 69, 26-39.
- Harris, K. M., & Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons and daughters differential paternal involvement in parenting. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 531-544.
- Harris, K. M., Furstenberg, F. F., & Marmer, J. K. (1998). Paternal involvement with adolescents in intact families: The influence of fathers over the life course. *Demography*, 35(2), 201-216.
- Hwang, C.P., & Lamb, M.E. (1997). Father involvement in Sweden: A longitudinal study of its stability and correlates. *International Journal of Behavioral Development*, 21, 621-32.
- Jorm, A. F., Dear, K. B. G., Rodgers, B., & Christensen, H. (2003). Interaction between mother's and father's affection as a risk factor for anxiety and depression symptoms: Evidence for increased risk in adults who rate their father as having been more affectionate than their mother. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38(4), 173-179.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural equation modeling with SIMPLIS command language*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1999). *Lisrel 8.30 and Prelis 2.30*. In: Scientific Software International.
- King, V., & Sobolewski, J. M. (2006). Nonresident fathers' contributions to adolescent well being. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 537-557.
- Köker, S. (1991). "Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 35(4), 79-91.
- Lamb, M. E. (1977). Fathers-infant and mother infant interaction in the first year of life. *Child Development*, 48, 167-181.
- LaRossa, R. (1988). Fatherhood and social change. *Family Relations*, 37, 451-457.
- Le Camus, J. (1995). Father-child interactions in aquatic environment. *Revue Internationale de Pédiatrie*, 255, 7-17.

- Lee, C. M. (2006). Involving fathers in the delivery of psychological services. *Cognitive and Behavioral Practice*, 13, 40-41.
- Lindsey, E. W., Mize, J., & Pettit, G. S. (1997). Differential play patterns of mothers and fathers of sons and daughters: implications for children's gender role development. *Sex Roles*, 37(9-10), 643-661.
- Mischel, W., Shoda, Y., & Peake, P. K. (1988). The nature of adolescent competencies predicted by preschool delay of gratification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 687-696.
- Nugent, K. (1991). Cultural and psychological influences on the father's role in infant development. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 475-485.
- Orpinas, P., & Frankowski, R. (2001). The Aggression Scale: A self reported measure of aggressive behavior for young adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 21(1), 50-67.
- Özdal, F. (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 255-267.
- Parke, R. D. (2002). *Fathers and families*. (Ed. M. H. Bornstein), *Handbook of parenting: Vol. 3: Being and Becoming a Parent* (2. Baskı., pp. 27-73). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Phares, V., Lopez, E., Fields, S., Kamboukos, D., & Duhig, A. M. (2005). Are fathers involved in pediatric psychology research and treatment? *Journal of Pediatric Psychology*, 30, 631-643.
- Pleck, J. (1985). *Working wives/working husbands*. Beverly Hills, C.A. Sage Publications.
- Ricks, S. S. (1985). Father-Infant interactions: A review of empirical research. *Family Relations*, 34, 505-511.
- Ringby, K. (2000). Effects of peer victimization in schools and perceived social support and adolescent well-being. *Journal of Adolescence*, 23, 57-68.
- Rossi, A. (1984). Gender and parenthood. *American Sociological Review*, 49, 1-10.
- Russell, G. (1982). Shared care giving families. A parenting Australian Study in N.E. Lamb (Ed.) *Nontraditional families parenting and child development*. Hillsdale NJ: Erlbaum.
- Simons, R. L., Lin, K. H., Gordon, L. C., Conger, R. D., & Lorenz, F. O. (1999). Explaining the higher incidence of adjustment problems among children of divorce compared with those in two-parent families. *Journal of Marriage and the Family*, 6, 1020-1033.
- Steinberg, L., & Silk, J. S. (2002). Parenting adolescents. M.H. Bornstein (Ed) *Handbook of parenting: 1. Children and parenting* (pp. 103-133). Mahway, NJ: Erlbaum.
- Şahin, N. H., Batgün, A. D., & Uğurtaş, S. (2002). Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13, 125-135.
- Şekercioğlu, G. (2009). Çocuklar için benlik algısı profilinin uyarlanması ve faktör yapısının farklı değişkenlere göre eşitliğinin test edilmesi. *Yayınlanmamış doktora tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Simsek, O. F. (2007). *Yapısal Eşitlik modellemesine giriş temel ilkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. (İkinci Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Tegin, B. (1980) Depresyonda bilişsel süreçler: Beck modeline göre. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.
- Tuzgöl, M. (1998). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Updegraff, K. A., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Kupanoff, K. (2001). Parents' involvement in adolescents' peer relationships: A comparison of mothers' and fathers' roles. *Journal of Marriage and Family, 63*, 655 - 668.
- Van Ijzendoorn, M. H., & De Wolff, M. S. (1997). In search of the absent father meta-analyses of infant-father attachment: A rejoinder to our discussants. *Child Development, 68*, 604-609.
- Vazsonyi, A. T. (2004). Parent-adolescent relations and problem behaviors: Hungary, the Netherlands, Switzerland, and the United States. *Marriage and Family Review, 35*(3/4), 161-187.
- Williams, S. M., & Finley, G. E. (1997). Father contact and perceived affective quality of fathering in Trinidad. *Interamerican Journal of Psychology, 31*, 315-319.
- Williams, S. K., & Kelly, F. D. (2005). Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *Journal of Early Adolescence, 25*, 168-196.
- Yılmazçetin, C. (2003). Babanın katılımı ve ergen öncesi çocukların davranış problemleri arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.